

között te (szerk: Hörömpöli Anna), mint koncertmester voltál az egyik állandó pont. 2017-ben A katona történetével kezdtünk, amihez tematikus rajzok készültek, Jaskó Bálint volt a színész / narrátor. Akkor még nem volt kiterjedt a kapcsolati hálóm, de a közös korábbi zenélésből megvoltak bizonyos ismeretségek, ezekből elkezdtek kinőni a további projektek, egyre nagyobb apparátusokkal.

A Sztravinszky után jó pár év eltelt, jött a Don Giovanni. Az opera és a különböző színpadi műfajok mindig nagyon érdekeltek, és minden projektnél más formátumban, de volt színpad a produkcióban. A Don Giovanni egy nagy közös produktum volt, újrhangszereltem a művet, magyar nyelven énekeltük, ami extra vállalás volt. Nagyon nehéz út volt, de azt merem mondani, hogy pipa – a közönség döntse el, hogy hogyan csináltuk. Számtalan pozitív visszajelzést kaptunk, sok-sok barát, családtag jött el kétszer, háromszor is, mert annyira jól szórakoztak. Próbáltuk visszaadni azt a szellemességet és pimaszságot kulturált keretek között, amiről úgy gondoltuk, hogy Mozart sajátja volt, vagy lehetett volna.

A következő projekt a Gianni Schicchi (Puccini) volt, amely sajnálatos módon a közreműködésünkkel csak egy előadást élt meg a fundamentális nehézségek miatt. Ennek ellenére ezt is hatalmas tanulási folyamatnak éltük meg. Rengeteget kellett beszélnem a muzsikuskoknak a stílusról,

az adott korszakról és arról, hogyan kell az olasz zenét autentikusan előadni. Ez a projekt különösen nagy kihívást jelentett, mert nem egy fix kamaragyüttessel dolgoztunk, hanem különböző fiatal zenészeket kellett összehozni. Így nemcsak a zenekar összeállítása volt feladat, hanem a huszadik századi opera stílusának elsajátítása is, ami korántsem könnyű. Az ilyen projektek során szerzett tapasztalatok mind hozzájárultak a szakmai fejlődésemhez. ■

„Ozawa”

TISZTELETJEGGYEL

Főzni tudó szakácsot keresünk

Tűnődés a mai zenekari vezénylés helyzetéről

Mostanában egyre többször találkozom olyan hangversenyajánlókkaival, amelyek így kezdődnek: „új oldaláról mutatkozik be a híres hangszeres muzsikusk, amikor is az X zenekart dirigálja”, „karmesterként is megismerhetjük a tehetséges zenészt/énekest”. A kritikai rovat is bővelkedik hasonló írásokban: „ahhoz képest, hogy most először irányított hangszeres együttest XY...”, „eddig csak a zenekarban ülve láthattuk Z-t, aki most a pulpitusra állt, és elvezényelte...”.

Tulajdonképpen boldognak kellene lennünk, hogy tehetséges muzsikuskaink éreznek magukban ambíciót arra, hogy vezényeljék az ország legjobb zenekarait. Én mégis aggódva és kissé frusztráltan figyelem ezt a folyamatot.

Aggódva, mert ez a tendencia erősödni látszik. Aki képes rímelő sorokat írni, az manapság már költő. Aki a mesterséges intelligencia segítségével létre tud hozni egy meghallgatható dalla-

mot, az már zenészerző. Egy zenekar irányításához pedig nem kell más, csak egy karmesteri pálca (elhagyható), némi elszántság, tehetség (agresszióval bizonyos mértékig pótolható), és ha ez megvan, oda lehet állni 70 jól képzett muzsikusk elé, és irányítani lehet őket.

De vajon tényleg lehet? Akkor miért van az, hogy bizonyos „lúzerek” öt éven keresztül tanulnak vezényelni a Zeneakadémián, mielőtt kimerészkednek a színpadra? Szeretném Vajda Gergelyt idézni, aki a Zenekar 2022/5 számában erről a következőt mondta: „A dirigálás rendkívül összetett foglalkozás, és nagyon sok része nem, vagy csak nehezen tanítható. Annak ellenére, hogy a nagy számok törvénye alapján rengeteg „látszat-karmesterrel” lehet találkozni, én szeretem azt hinni, hogy ennek a szakmának is van egy minimuma – főleg, ami a kézműveltséggel való kommunikációt illeti –, ami ugyanúgy

átadható és testre szabható, ahogyan bármely hangszeren való játék. Ezt, és így igyekszem tanítani.” Teljesen egyetérték velem, én is szeretem azt hinni, sőt: meg vagyok győződve róla, hogy van egy tanítható minimum – és még nagyon sok réteg a fölött is. Nem véletlen, hogy karmesterképzés folyik a világ vezető zenei egyetemein; egy ilyen szakon óriási anyagismeretre, gyakorlatra lehet szert tenni, az irányítás minden csínját-bínját lehet elemezni és gyakorolni, meg lehet szerezni egy olyan alaptudást, egy mozdulatkincset, amivel szavak nélkül is képes irányítani a jó karmester bármilyen együttest. Lehet szólamcsoportokról beszélni, kiemelni azokat, lehet foglalkozni zenei arányokkal, akusztikával, hangszerkezelési sajátosságokkal, próbatechnikával, a különböző stíluskorszakok hangzsképeinek jellemzőivel. A zenekari zenészek óráig tudnak arról beszélni, milyen az érthető vezénylés, mennyire és hogyan segíti, vagy épp gátolja őket a játékban egy karmester.

A zenében nincs „ahhoz képest”, a koncertlátogató aznap, akkor és ott szeretné a legjobbat hallani. Főleg az ország legismertebb és legjobb akusztikájú hangversenytermeiben. Például azért, hogy legközelebb is kedve legyen elmenni egy koncertre. Az az igazság, hogy ha én, mint hallgató beamegyek egy hangversenyre, vannak bizonyos általános elvárásaim, mit szeretnék hallani – ha van zenei előképzettségem, ha nincs. Igenis észreveszem, ha nem indul el egyszerre egy passzázs, ehhez nem kell különösebben szofisztikáltnak lenni. Hallom és látom, ha lötyög a tempó, mert a vezénylő képtelen kézben tartani a zenekart. Érzem, észlelem, ha bizonytalan a játék, látszik a zenészek hangszerkezelésén a tétovaság, legfeljebb nem jövök rá az okára. És itt jön a képbe a már említett agresszió – ha a vezető nem tud egy mindenki számára értelmezhető üteget adni, akkor jogot formál magának, hogy a próbán összeszidja a zenekart, és a saját képzetlenségét az előadókra vetítse: miért nem lépnek be egyszerre? Miért lassulnak? Miért túl hangos egy szólamcsoport? Nem, biztos nem azért, mert ő hibázik, vagy egyenesen alkalmatlan az irányításra – itt mindenki rossz, figyelmetlen és fegyelmezetlen, esetleg alulképzett; több tiszteletet, kollégák!

Hát igen. Több tiszteletet – pontosan erre lenne szükség. Tiszteletet egy létező szakterületnek. Tiszteletet azoknak, akik ezen a területen kiművelték magukat és nagyszerűen végzik a feladatukat. Hiába ül egy zenekari zenész évekig a pult

mögött, hiába vannak csodálatos elképzelései a zenéről egy szólistának, ne gondolják azt, hogy a zeneiségük pótolni tudja a tanulmányokat. Én még nem láttam olyan aneszteziológust, aki egyszer csak kedvet kapott ahhoz, hogy gyorsan kivegyjen egy vakbelet (a kritikus olvasók kedvéért: féregnyúlványt). Pedig évtizedekig jelen volt a műtétknél, maga is elvégezte az orvosi egyetemet, alapvetően tisztában van az anatómiával, a műtét lefolyásával – mégsem veszi át a szikét a sebésztől merő ambícióból. Mert ez egy másik szakterület, más képességeket igényel, mások a szabályai. Miért gondoljuk, hogy ez nem ugyanígy működik a vezényléssel?

Tudom, van azért ellenpélda: csodálatos muzsikások, akik vezénylési stúdiók nélkül is, ösztönösen jól irányítanak zenekarokat. Tudjuk, énekes is akad, aki a hangképzésben előtanulmányok nélkül elég magas szintre eljut. Vannak ilyenek, ha nem is rengetegen. Tisztelet nekik a tehetségükért. De miért akarják egyesek megspórolni a tanulást, ha egyszer itt van, hozzáférhető, elérhető? Miért akarják újra felfedezni azokat a technikákat – esetleg egy zenekar drága próbaidejét rabolva –, amiket gond nélkül megtanulhatnának, mire egyáltalán a zenekar elé állnak? Nem értem, miért várjuk, hogy a közönség megbecsülje az előadásokat, ha a szűken vett szakma sem becsüli meg a saját alapvetéseit, nem kéri számon az egyes pozíciókhoz szükséges tanulmányokat és kvalitásokat. Mert az ország legjobb zenekarait vezényelni, a legjobban képzett muzsikásokat összefogni igenis rang, és ezt a feladatot nem lehet akárkire rábízni.

Ma már léteznek jó és közérthető írások a vezénylésről, példaként említeném Győriványi Ráth György Karmesteri kézikönyvét, ami a *Parlando* folyóirat internetes hasábjain is megjelent. Ám óva intenek attól mindenkit, hogy azt gondolja: elolvassok egy tanulmányt, és máris alkalmassá válok arra, hogy karmester legyek. A hegedűjátékról miért nem hisszük ugyanezt? Egy tanulmány a vonózásról, egy könyv a hangképzésről és a fekvésekről, aztán már mehetek is próbajátékra a Nemzeti Filharmonikusokhoz... Szomorú is lenne. És itt jutottam el a címben írt helyzethez: ha egy hirdetésben nevesíteni kell, hogy az általunk keresett szakácsnak értenie kell a főzéshez, az már régen rossz. Hiszen az, hogy valaki szakács, jó esetben feltételezi a professzionális képességet a főzésre. Nagy kérdés volna az a jövő koncertlátogatójától, hogy vezényelni tudó karmester irányítsa a koncerteken a zenekarokat???